

АНАЛІЗ РІВНЯ ДОХОДІВ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ТА НАПРЯМИ ЗРОСТАННЯ РІВНЯ ЖИТТЯ

Анотація. Проаналізовано стан доходів населення України. Розглянуто динаміку рівня доходів населення, реальної та номінальної заробітної плати й заборгованості щодо виплати заробітної плати. Визначено проблеми, пов'язані з рівнем життя населення, та запропоновано шляхи їх вирішення.

Аннотация. Проанализировано состояние доходов населения Украины. Рассмотрена динамика уровня доходов населения, реальной и номинальной заработной платы и задолженности по выплатам заработной платы. Определены проблемы, связанные с уровнем жизни населения, и предложены пути их решения.

Annotation. The income situation of Ukrainian population has been analyzed. The dynamics of the income level, real and nominal salary and arrears of salaries has been examined, the problems associated with standard of living have been identified and the ways to solve them have been proposed.

Ключові слова: доходи, пенсії, рівень життя, трансферти, частка в структурі, абсолютне відхилення, стипендії, проблеми, індекс споживчих цін, реальний дохід, номінальний дохід.

Якість життя населення в основному залежить від його сукупних доходів, що формуються з різних джерел надходжень до сімейного бюджету: оплати праці, доходів від підприємницької діяльності, доходів від особистого господарства, пенсій, стипендій, різних допомог тощо. Від рівня доходів населення безпосередньо залежать рівень його забезпечення матеріальними та культурними благами, стан здоров'я і відтворення робочої сили. В останні роки особливої актуальності набувають проблеми, пов'язані із забезпеченням зростання доходу населення. За даними Держкомстату України, у структурі доходів населення основну частину (більше 50 %) складає заробітна плата [1]. Зміна співвідношення середньої заробітної плати і величини прожиткового мінімуму в останні роки складалася не на користь заробітної плати. Останнім часом відбувається різка зміна структури доходів, було прийнято цілий ряд нових законів та указів, що прямо або опосередковано впливають на номінальні та реальні доходи населення, тому вивчення цієї проблеми на сьогодні є актуальним.

Метою даної роботи є дослідження рівня доходів населення України, виявлення проблем та можливих напрямів їх вирішення, що сприятиме збільшенню рівня життя українців. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання: визначити, що становлять доходи українців, які джерела їх формують, проаналізувати статистичну інформацію Держкомстату України про стан доходів населення України, виявити тенденції подальшого розвитку.

Об'єктом дослідження виступає процес формування доходів населення України. Предметом є дослідження особливостей формування доходів населення України в умовах ринкової економіки.

Значний внесок у розробку проблеми формування доходів українського населення зробили такі вітчизняні вчені, як: Агапова Т. А., Ковальчук Т. О., Мусієнко В. Д., Юрчишин І. І. та ін. Але незважаючи на їх здобутки, вітчизняна наукова думка в напрямі дослідження доходів населення відстає від реальних змін у соціально-економічному становищі громадян України.

Рівень життя населення – це одна з найважливіших соціальних категорій, що формується під впливом взаємодії всіх суб'єктів економічних відносин. Власне рівень життя – це рівень споживання матеріальних і нематеріальних благ та послуг, тому основним фактором, що впливає на рівень життя населення, є доходи. Підвищення (соціальний прогрес) рівня життя, доходів має бути пріоритетним напрямом державної соціально-економічної стратегії, зокрема спрямованої на реалізацію засад соціально орієнтованої ринкової економіки [2].

З 1990 року Організація Об'єднаних Націй щороку публікує доповідь про якість життя людини в країнах світу. В оцінці досягнення країн ураховуються такі чинники, що визначають місце країни в рейтингу, як тривалість життя, рівень охорони здоров'я та освіти, соціальна захищеність, екологія, рівень злочинності, дотримання прав людини і розмір ВВП (валовий національний дохід) на душу населення. Рейтинг країн світу за якістю життя розділений на чотири групи: до першої належать країни з дуже високим рівнем розвитку, до другої – країни з високим рівнем розвитку, до третьої – з середнім рівнем і до четвертої – країни з низьким рівнем розвитку. За даними на 2012 рік, рейтинг очолюють Норвегія, Данія та Австралія. Росія, піднявшись на чотири пункти, зайняла 59-те місце, а Україна спустилася з 69-го до 74-го місця, що свідчить про зниження рівня життя населення [3].

Отже, в Україні на практиці підвищення рівня та якості життя населення ще не стали головною метою, основною причиною цього науковці вбачають у підвищенні рівня бідності населення. При цьому, з одного боку, незадовільне матеріальне становище обумовлює ризик втрати здоров'я через неякісне харчування, неможливість отримання кваліфікованої медичної допомоги тощо, а з іншого – проблеми зі здоров'ям призводять до зниження працездатності та скорочення доходів. Основним показником рівня життя населення є доходи та їхня структура. Структура доходів українців наведена в таблиці [4].

Структура доходів населення України

Показники	2009 р.	2010 р.	2011 р.	Частка в структурі	Абсолютне відхилення	
					2010 р. до 2009 р.	2011 р. до 2010 р.
Доходи – усього (млн грн), у тому числі	894 286	1 101 175	1 251 005	–	206 889	149 830
заробітна плата	365 300	449 553	521 066	0,40848229	84 253	71 513
прибуток та змішаний дохід	129 760	160 025	1 988 512	0,14509899	30 265	1 828 487
доходи від власності (одержані)	34 654	67 856	68 059	0,03875046	33 202	203
соціальні допомоги та інші одержані поточні трансферти	364 572	423 741	463 368	0,40766824	59 169	39 627
Наявний дохід	661 915	847 949	971 231	–	186 034	123 282
Наявний дохід з розрахунку на одну особу, грн	14 372,8	18 485,6	21 249,6	–	4 112,8	2 764
Реальний наявний дохід, у відсотках до відповідного періоду попереднього року	90	117,1	106,1	–	27,1	-11
Індекси споживчих цін (у % до попереднього року)	112,3	109,1	104,6	–	-3,2	-4,5

З таблиці видно, що доходи населення України зросли протягом 2011 року на 149 830 млн грн порівняно з 2010 роком. Наявний сукупний дохід у розрахунку на одну особу в 2011 році становив 21 249,6 грн, що на 2 764 грн більше, ніж у 2010 році. Також можна спостерігати зниження реального доходу українців на 11 %, у 2010 році реальний дохід складав 117,1 %, а в 2011 році він знизився до 106,1 %.

Сформовані в економічно-розвинених країнах високі стандарти рівня життя досягаються, головним чином, через високі доходи від зайнятості, і саме це є важливим мотивом активізації поведінки населення на ринку праці. Адже високий рівень зайнятості підвищує ВВП країни [5]. Основною складовою доходів населення розвинутих країн є заробітна плата, що складає до 70 % [6]. В Україні склалась дещо інша ситуація. Найбільшу частину сукупних доходів населення України займають заробітна плата (40,84 %) та соціальна допомога (40,76 %).

На рис. 1 наведено динаміку реальної та номінальної заробітної плати українців.

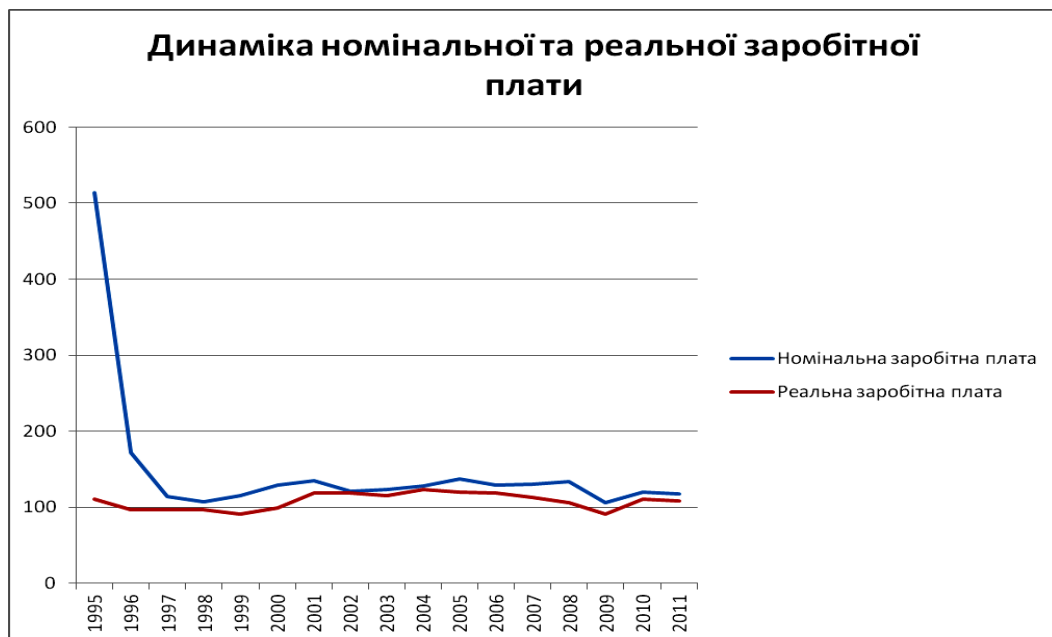

Рис. 1. Динаміка реальної та номінальної заробітної плати

З 2004 року по 2009 рік спостерігається тенденція до зниження номінальної заробітної плати, але в останні роки почались невеликі зрушення.

На рис. 2 наведені дані заборгованості щодо виплати заробітної плати України. Можна побачити, що до 2009 року спостерігалася тенденція до зниження заборгованості, проте вже у 2010 і 2011 роках заборгованість зростає, що пов'язано з важкою економічною ситуацією в Україні.

Рис. 2. Динаміка заборгованості щодо виплати заробітної плати в Україні

На рис. 3 подана диференціація рівня заробітної плати за регіонами України. Найбільша середньомісячна заробітна плата спостерігається у Донецькій області, що пов'язано з особливостями праці в цій місцевості (більша частина населення зайнята у сфері добування вугілля). Також високий рівень зарплат у Київській й області, а саме у м. Київ – 4 012 грн.

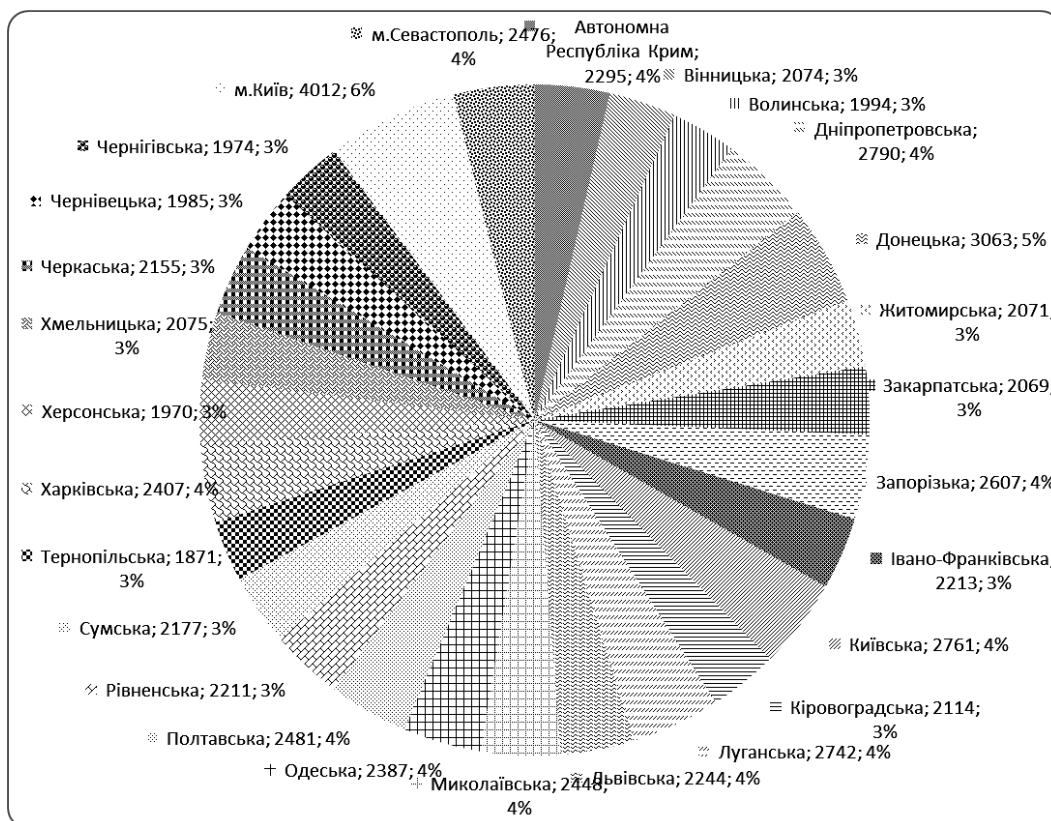

Рис. 3. Динаміка середньомісячної заробітної плати за регіонами України

Проаналізувавши ці дані, можна зробити висновок, що на даному етапі Україна знаходиться в досить скрутному становищі. Не маючи змоги отримувати достойну заробітну платню, робітники переходять працювати у тінювий сектор економіки, де пропонують вищу оплату праці, без соціальних відрахувань до бюджету та без офіційного оформлення на роботу. Маючи скрутне матеріальне становище більшість робітників погоджуються працювати неофіційно, особливо в умовах, коли взагалі дуже важко знайти для себе робоче місце. Дана проблема є особливо актуальною для молоді нашої країни. З одного боку, населення забезпечується робочими місцями, а з іншого – зменшуються надходження до держбюджету України. А з бюджету країни виплачуються зарплати працівникам бюджетних установ, пенсії, здійснюються соціальні виплати [4].

Виходячи з наведених проблем, у сучасних умовах задля забезпечення достатнього рівня доходів населення має бути здійснений комплекс таких заходів: необхідно забезпечити можливість отримання населенням офіційних основних і додаткових доходів, побудувати справедливую систему оподаткування доходів населення, підвищити розміри мінімальної заробітної плати шляхом переходу від визначення ціни праці як вартості засобів для особистого споживання працівника до визначення реальної ціни робочої сили як вартості засобів, необхідних для повноцінного розширеного відтворення працюючої людини і членів її сім'ї, удосконалити механізм договірного регулювання соціально-трудова відносин, сформувати чітку та стабільну правову базу у сфері трудових відносин, виправити допущені викривлення в оплаті праці за видами економічної діяльності.

Отже, підвищення доходів населення країни сприяє становленню середнього класу, а саме середній клас вважається основою соціальної стабільності у державі. У більшості країн з розвинутою економікою він складає більше 60 % усього населення. Крім того, середній клас є головним платником податків. Він здатен визначати споживчу поведінку населення, параметри і структуру внутрішнього ринку. Але сьогодні в Україні процес формування середнього класу відбувається занадто повільно.

Наук. керівн. Іваніснко В. В.

Література: 1. Ковальчук Т. О. Динаміка рівня життя населення України в умовах формування сталого розвитку і становлення сучасних ринкових відносин / Т. О. Ковальчук // Наукові праці НДФІ. – 2011. – № 2. – С. 53–58. 2. Мусієнко В. Д. Вплив рівня доходів населення на розвиток трудового потенціалу суспільства в умовах кризи / В. Д. Мусієнко, С. О. Сусленкова // Формування ринкових відносин в Україні. – 2009. – № 11. – С. 25–28. 3. Рейтинг уровня жизни стран мира [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://library.by/special/states/2.htm>. 4. Офіційний сайт Державного комітету статистики. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>. 5. Агапова Т. А. Макроекономіка / Т. А. Агапова, С. Ф. Серегина. – М. : ДиС, 2002. – 245 с. 6. Панчишин С. М. Макроекономіка : навч. посібн. для вузів / С. М. Панчишин. – 2-ге вид. – К. : Либідь, 2002. – 614 с. 7. Лісовий А. В. Економічний аналіз доходів населення: стан, структура, динаміка / А. В. Лісовий, І. І. Чуницька // Наукові праці НДФІ. – 2010. – № 5. – С. 18–22. 8. Юрчишин І. І. Рівень доходів населення України: регіональний аспект / І. І. Юрчишин // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 7. – С. 37–41.